

წმინდა თუ სუფთა?

ქართულში, როგორც სხვა ენებში, ბევრი სინონიმური სიტყვა მოგვეპოვება: სვე, ბედი და იღბალი; შიშველი და ტიტველი, სინდისი და ნამუსი, ტყირპი და ელენთა, თირკმელი და ჭაჭა; ტირიფი და ნერგი და სხვა მრავალი. ამათ მოგვაგონებს თანამედროვე ქართულში წმინდა და სუფთა. მაგრამ სხვა სინონიმურ სიტყვებთან მართლმეტყველებისა და მართლწერის საკითხი თუ საერთოდ ან თუ მწვავედ არა დგას, წმინდა და სუფთა საფანგებო განხილვასა და კუთვნილი ადგილის მიჩენას მოითხოვს.

ძველ ქართულში მხოლოდ წმიდა იხმარებოდა და მას სამი მნიშვნელობა ჰქონდა; ეს იყო ა) წმინდანი (СВЯТОЙ — წმიდა გიორგი, წმიდა შუშანიკი); ბ) წმინდა (წმინდა სული, წმინდა სახელი; წმინდა გრძობა და გ) სუფთა (წმინდა სამოსელი). უკანასკნელი მნიშვნელობა (სუფთა) დღესაც შემონახულია სიტყვებში: გაწმენდა, გადაწმენდა, დაწმენდა და ვამოთქმებში: იატაკის გაწმენდა, ფეხსაცმლის (ტანისამოსის) გაწმენდა; იარაღის გაწმენდა, ეზოს (გზის, ყანის, მიწის) გაწმენდა... ფეხსაცმლის მწმენდელი (და არა მწმენდავი), დაგვილ-დაწმენდილი, დაწმენდილ-დარეცხილი, დაწმენდილ-დასუფთავებული და სხვ.

მოგვიანებით შემოვიდა იმავე მნიშვნელობის სიტყვა სუფთა, ვარაუდია, რომ იგი სპარსულიდანაა ნასესხები. ძველ ქართულსა (IX-X საუკუნის სახარებაში) და „ვეფხისტყაოსანში“ ეს სიტყვა არ იხმარება. იქ ყველგან წმიდა გვხვდება. შემოსული სიტყვა რომ დამკვიდრებულიყო ენაში, მას მანამდე არსებული სიტყვა უნდა ამოეგდო, დაეკარგა, ან მნიშვნელობაში ცვლილება უნდა შეეტანა. ასეც მოხდა: ორივე სიტყვა დარჩა ხმარებაში, მაგრამ მნიშვნელობაში თვალსაჩინო სხვაობა გაჩნდა. ეს განსხვავება კარგად აქვს აღნიშნული სულხან-საბა ორბელიანს თავის ლექსიკონში. მისი ახსნით, წმინდა შეიძლება იყოს ნაკურთხი პური, ღვინო, წყალი, ზეთი, კურთხევით გაწმენდი-

ლი ადამიანი, მაგრამ **სუფთა** ითქმის იმაზე, რაც განიბანება ან ვაირეცხება (სამოსელი, ჭურჭელი).

აქედან ჩანს, რომ **სუფთაა**, რაც არაა ზინძური, ჭუჭყიანი, რასაც მტვერი, ტალახი, ჭუჭყი, ქონი, ჟანგი და მსგავსი რამ არა აქვს და, თუ აქვს, ბანით, რეცხვით, წმენდით მოსცილდება, ჰიგიენური საშუალებით მოშორდება.

წმინდაა „უტოლველი“, ფაქიზი, შეურეველი, შეურყვნილი, კამკამა, დარკვეული, დარჩეული; მაგალითად, შეიძლება იყოს **წმინდა ადამიანი** (ზნით, ქცევით, საქმიანობით), **წმინდა ადგილი** (ნაკურთხი, სალოცავი ადგილი), **წმინდა** (შეურეველი) **ღვინო**, **წმინდა სანთელი**, **წმინდა** (კამკამა) **წყალი**, **წმინდა გრძნობა** და სხვა.

მხატვრული ლიტერატურისა და პრესის ენაში, სამწუხაროდ, ეს ორი განსხვავებული მნიშვნელობის სიტყვა არეულია. შეიძლება მეტიც ითქვას: ვკარგავთ ქართულ სიტყვას **წმინდას** და ვამკვიდრებთ, ვაბატონებთ გვიან შემოსულ, ნასესხებ სიტყვას **სუფთას**. ამის გამო უკანასკნელს ვხმარობთ შეუფერებლად, უადგილოდ. საამისო ნიმუშები ბლომად მოიპოვება ლექსებსა და მოთხრობებში, პრესაში: „საქართველოს **სუფთა** ზეცა“; „ხმა რაკრაკა, **სუფთა**, ტბილი“; „სამშობლო... მორთული და **სუფთა** გვექონდეს“; „**სუფთა** ქცევამ ყველა შეარიგა“; „სცენაზე ისმოდეს **სუფთა** და გამართული ლიტერატურული ენა“; „იმატა **სუფთა** გამარჯვებათა რიცხვმა“; „მიხა... **სუფთა** ქცევისა და მარტივ ცხოვრებას მისდევს“; „**სუფთა** გრძნობა“ და სხვა მრავალი.

ეს არევა გამოწვეულია იმიტაც, რომ ორივე სიტყვა რუსულად აღნიშნავს чистый-ს და თარგმნიან უმეტესად **სუფთად**; чистый вес **სუფთა წონა**, чистая победа **სუფთა გამარჯვება** და სხვა.

არის შემთხვევები, როცა ორივე სიტყვა მსაზღვრელად პარალელურად შეიძლება ვიხმაროთ, მაგრამ არა ერთმანეთის მონაცვლედ, არამედ თავისი განსხვავებული მნიშვნელობით: „**სუფთად** შენახული ეზო-ყურე“ და „**წმინდად** შენახული ზნე-ჩვეულება“; „**სუფთა** ადამიანი“ და „**წმინდა** ადამიანი“; „**სუფთა** წყალი“ და „**წმინდა** წყალი“ და სხვ.

ამისდა მიხედვით სწორი, მართებული გამოთქმები იქნება:

წმინდა აბრეშუმის ძაფი, **წმინდა** ადგილი, **წმინდა** ალაგი...

წმინდა გამარჯვება, **წმინდა** გრძნობა, **წმინდა** გული...

წმინდა ენა, **წმინდა** ქართული ენა...

წმინდა მოგება, **წმინდა** მოვალეობა...

წმინდა პედაგოგიური მოქმედება...

წმინდა სავანე, **წმინდა** სავარცხელი, **წმინდა** სანთელი, **წმინდა** საქმე, **წმინდა** სიყვარული, **წმინდა** სული...

წმინდა ტაძარი, წმინდა ფიცი...

წმინდა შალი, წმინდა ძაფი...

წმინდა წონა, წმინდა წყარო, წმინდა ხმა და სხვა მრავალი.

მაგრამ:

სუფთა ბოსელი, სუფთა ეზო...

სუფთა ზეწარი, სუფთა ლოგინი, სუფთა ქვეშაგები...

სუფთა ოთახი, სუფთა სახლი...

სუფთა პერანგი, სუფთა საცვლები...

სუფთა ტანისამოსი (სუფთა ფეხსაცმელი, წაღა, ჩექმები), სუფთა წინსაფარი...

სუფთა ტანი, სუფთა ხელი (თითი)...

სუფთა ქაღალდი, სუფთა წერა...

სუფთა ჩაცმა-დახურვა...

სუფთა ჭურჭელი (ჭიქა, თეფში, დანა-ჩანგალი...) და სხვა.

მამასადამე, წმინდა იხმარება ფაქიზი გრძნობის, კეთილი მორალური თვისების, შეურყენელის, შეურეველის აღსანიშნავად, ზოლო სუფთა — უჭუჭყოს, არაბინძურის, გაბანილის, გარეცხილის, გაწმენდილის გამოსახატავად. ამიტომ გასაგებია, რატომ არ შეიძლება ითქვას: სუფთა გრძნობა, სუფთა გამარჯვება, სუფთა სიყვარული, სუფთა სიმღერა და სხვ.